

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

*Матеріали Четвертої
Всеукраїнської наукової конференції,
м. Київ – Дубаї (ОАЕ), 28 лютого – 5 березня 2012 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2013

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

К65

Концептуальні засади формування менеджменту в Україні:
Матеріали Четвертої Всеукр. наук. конф., м. Київ – Дубаї (ОАЕ),
28 лют. – 5 берез. 2012 р. / МАУП; уклад. О. В. Баєва, Н. І. Новальська,
Л. В. Старих. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013. — 292 с.

До збірника увійшли доповіді пленарних та секційних засідань, в яких розглядалися питання управління стратегічним зростанням конкурентоспроможності підприємств, сучасних аспектів управління персоналом, управління освітою та методики викладання у вищій школі, концепцій розвитку управління бізнесом, проблем та перспектив розвитку менеджменту в галузі охорони здоров’я.

Для науковців, освітян, менеджерів різних рівнів управління, а також усіх, хто цікавиться проблемами менеджменту та розвитком управлінської думки в Україні.

ББК 65.9(4УКР)290-2я43

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2013

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013

М. О. Левченко, М. С. Дученко Методика оцінки потенціалу розвитку туризму в регіоні	184	І. В. Гуріна Сучасний стан та перспективи роз- витку фармацевтичного ринку України.....	226
В. В. Баєв Менеджмент якості підприємств туристичної індустрії	187	Л. С. Головкова Системне управління корпорацією в контексті розвитку регіону	231
М. О. Левченко, В. М. Левченко Ефективність управління бізнес-процесами торговельного під- приємства	191	О. В. Баєва Біологічна природа керівництва та лідерства	236
Н. М. Левандовська Аналіз впливу факторів на основні економічні показники роботи підпри- ємства.....	195	В. М. Порохня Управління знаннями — потенціал інтелектуального капіталу в забезпеченні конкурентоспромож- ності підприємств галузі.....	240
О. М. Січкач Аналіз економічного потенціалу під- приємства по виробництву товарів народного споживання	198	А. О. Фісун Інноваційний менеджмент: перспектива інтенсивного розвитку економіки України.....	244
В. І. Гриценко Формування системи ефективного корпоративного управління в Україні	201	Т. В. Самойленко Реформи вищого образования в Украине: опыт и проблемы	249
Н. В. Недашковська Аналіз фармацевтичного ринку України в аспекті асортименту антиретровірусних препаратів ..	206	А. О. Білоус Соціально-психологічні виміри аналізу громадської активності та громадського лідерства	253
І. А. Корінчевська Принципи формування перспектив- ної моделі розвитку служби охорони здоров'я матері та дитини	211	К. В. Павлов Особенности управления экономикой в условиях воспроизводственных диспропорций	259
О. В. Баєва Підготовка керівних кадрів у сфері охорони здоров'я: міжнарод- ний досвід	215	И. И. Климкова Евроинтеграция в высшем образо- вании: о некоторых практических аспектах внедрения.....	263
Л. В. Старих Підготовка фахівців з маркетингу медицини та фармації відповідно до вимог освітньо-професійної програми	222	С. О. Прокоф'єва Розвиток компетенцій як основний об'єкт стратегічного управління персоналом	267

ПІДГОТОВКА КЕРІВНИХ КАДРІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Останніми роками на ринку праці багатьох економічно розвинених країн спостерігається позитивна динаміка попиту на фахівців з менеджменту медичного обслуговування та лідерства. До посадових обов'язків цих фахівців входить організація діяльності закладів охорони здоров'я, менеджмент спеціальних проектів та програм, спрямованих на збереження та відновлення здоров'я. Для управління невеликими закладами охорони здоров'я або відділеннями в лікарнях достатньо бакалаврського ступеня. Проте, для керівництва великими лікувально-профілактичними закладами, медичними програми, що реалізуються на рівні штату або всієї країни, потрібно мати магістерський ступінь [6].

Підготовку магістрів з менеджменту охорони здоров'я здійснюють медичні школи та університети США і Канади. Відповідно до статистичних даних Комісії з акредитації освіти з медичного менеджменту в 2008 р. навчання проводилось за 83-ма акредитованими навчальними програмами в 72-х університетах США та Канади. У 2008 р. за цими програмами навчалось 5143 студенти, з яких: 3231 — навчаються за

традиційною (очною) формою навчання, з повною зайнятістю, 1912 — студенти, які поєднують навчання з роботою [11].

Підготовка керівних кадрів у сфері охорони здоров'я проводиться у кількох напрямках на базі як медичної освіти, так і бізнес-освіти в 159-ти університетах, медичних центрах і школах та їх відокремлених структурних підрозділах [4].

Система підготовки менеджерів для сфери охорони здоров'я в США, як і більшість інших спеціальностей в країні, є триступеневою. Першим базовим ступенем у США є ступінь бакалавра [1].

Вже при навчанні на бакалаврському рівні можна обрати спеціалізовану бізнес-програму з Health Services Management. Таке навчання проводиться, як правило, в університетах або коледжах за програмами "Управління бізнесом", триває 8 семестрів та становить 120–130 кредитів, більшість з яких присвячено опануванню загальних навчальних дисциплін з менеджменту та економіки. Приблизно 30 кредитів навчального навантаження відводиться на дисципліни спеціалізації з Health Services Management. Типовий академічний

каталог такої бакалаврської програми DeVry університету [7] включає вивчення навчальних курсів з:

- Системи інформаційного забезпечення охорони здоров'я. Вивчення курсу спрямоване на емпіричне вивчення технічних засобів та програмного забезпечення роботи закладів охорони здоров'я, підтримки системи медичного страхування тощо.

- Фінансування охорони здоров'я. Основним завданням навчального курсу є вивчення концептуальних засад фінансування галузі охорони здоров'я.

- Політики у сфері охорони здоров'я. Програму навчального курсу сфокусовано на вивченні основ державної політики США у сфері охорони здоров'я; вплив політичних, соціальних, економічних, технологічних чинників на політику охорони здоров'я.

- Менеджменту медичного страхування. Навчальний курс спрямований на вивчення основ організації та фінансування медичного страхування.

- Планування та маркетингу закладів охорони здоров'я. Основним завданням курсу є вивчення основ планування та організації діяльності лікарень. Маркетинговий змістовий модуль включає вивчення маркетингового середовища, маркетингові комунікації, аналіз ринків медичних послуг та поведінки споживачів.

Навчальні плани магістерських програм, акредитованих САНМЕ, мають різну загальну кількість кредитів навчального навантаження, що поділяються на обов'язкові та вибіркові.

Програма підготовки Магістрів з адміністрування у сфері охорони здоров'я (МНА — Master of Health Administration або Master of Healthcare Administration) орієнтована на студентів, які здобувають знання та професійні компетенції, необхідні для управлінської кар'єри, як керівники лікарень та інших закладів охорони здоров'я. МНА традиційно орієнтований на адміністрування у сфері охорони здоров'я на державному, федеральному рівнях та некомерційному секторі охорони здоров'я.

У більшості північноамериканських медичних шкіл завданнями навчальних програм з підготовки МНА виступають здобуття випускниками професійної компетенції з питань [2]:

- структури та організації діяльності закладів охорони здоров'я;
- менеджменту медичного обслуговування з використанням різних альтернативних механізмів фінансування;
- лідерства та управління людськими ресурсами в різному організаційному середовищі;
- управління інформаційними ресурсами та їх використання у прийнятті організаційних та клінічних рішень;
- використання методів статистичного, кількісного та економічного аналізу у прийнятті рішень;
- застосування правового та етичного аналізу у прийнятті рішень з ділових та клінічних питань;
- організації надання медичної допомоги за страховими медичними полісами;

- розуміння питань громадського здоров'я, чинників здоров'я та хвороби; менеджменту ризиків здоров'я, поведінки різних груп населення щодо збереження та відновлення здоров'я;
- оцінювання якості роботи систем та структур медичного обслуговування;
- набуття навичок з удосконалення ділових та клінічних результатів діяльності закладів охорони здоров'я.

Підготовка магістрів з адміністрування у сфері охорони здоров'я проводиться в 39-ти акредитованих медичних школах США. Як правило, медичні школи пропонують два варіанти навчальних програм: перший — за кінцеву мету мають підготовку студентів з отримання академічного звання магістра з адміністрування у сфері охорони здоров'я; другий — навчання з отриманням сертифіката, що свідчить про підготовку за цією спеціальністю. Різні варіанти навчальних програм передбачають різний обсяг навчальних дисциплін та кредитів. Для отримання академічного звання МНА необхідно опанувати навчальні дисципліни від 40 до 80-ти навчальних кредитів. Для отримання сертифіката достатньо прослухати курс навчання з обсягом 16–25 кредитів.

Підготовка висококваліфікованих фахівців з охорони громадського здоров'я проводиться на базі Медичних шкіл, Шкіл з охорони громадського здоров'я та Шкіл з громадських справ.

Перша Школа охорони громадського здоров'я була заснована у Великобританії у 1899 р. при Лондон-

ському університеті та мала назву Лондонської школи гігієни та тропічної медицини [4].

На початку XIX ст. Школи з охорони громадського здоров'я працювали у Європі та Північній Африці, проте США дотримувались традиційної для того часу системи, за якою факультети охорони громадського здоров'я були структурними підрозділами медичних інститутів. Звітна доповідь William Welch, зроблена у 1915 р., поклала початок розмежуванню двох напрямів охорони здоров'я: медичного та охорони громадського здоров'я. За сприянням Рокфеллерського фонду в 1916 р. було відкрито Школу з гігієни та громадського здоров'я Дж. Гопкінса [8]. У 1922 р. ще кілька університетів у Колумбії, Гарварді, Йелі розпочинають підготовку фахівців з охорони громадського здоров'я. Наприкінці XX ст. у США налічувалось 29 шкіл з охорони громадського здоров'я, у яких навчалось близько п'ятнадцяти тисяч студентів [3].

Залежно від навчальних планів підготовки, випускники отримують дипломи за двома можливими категоріями: професійними та академічними ступенями [10].

Програми підготовки зі здобуття професійних ступенів Master of Public Health (MPH) та Doctor of Public Health (Dr. PH.) орієнтовані на осіб, які планують кар'єру в практичній діяльності у сфері охорони громадського здоров'я. А саме: практичну діяльність у департаментах охорони здоров'я, менеджменту обслуговування та опіки шляхом використання методів епідеміології та статистики як наукової основи

практики охорони громадського здоров'я [5].

Академічні ступені більш орієнтовані на осіб, які виявили зацікавленість на проведення наукових досліджень з охорони громадського здоров'я, профілактичної медицини та бажають зробити кар'єру в науково-дослідній роботі, займатись викладацькою діяльністю в університетах, брати участь у державних програмах з формування, аналізу та розвитку політики охорони громадського здоров'я. Це навчальні програми зі здобуття академічних ступенів Master of Science (M. S.), Doctor of Philosophy (Ph. D.) та Doctor of Science (Sc. D.). Програми підготовки докторів додатково включають виконання курсових проектів та дисертаційне наукове дослідження [10].

У деяких країнах для вступу на програму МРН потрібно мати медичний ступінь (MBBS, або еквівалентний), проте для навчання за академічною програмою Master of Science in Public Health (MSPH) базова медична освіта не обов'язкова. У США на навчання за програмою МРН вступають клініцисти та фахівці з охорони громадського здоров'я, які мають бакалаврську освіту та десятирічний досвід роботи. Останніми роками спостерігається тенденція до зміни контингенту абітурієнтів, які подають заяви до вступу на програми МРН: якщо при започаткуванні навчання в Школах з охорони громадського здоров'я навчались переважно особи, які мали професійний або академічний ступінь з медицини, то в 1978 р. вже 69 % студентів мали тільки базову бакалаврську освіту [8].

Школи з охорони громадського здоров'я орієнтовані на надання другого ступеня для клініцистів та навчання за програмою МРН як першого професійного ступеня. Навчальні плани підготовки включають шість основних навчальних дисциплін: біостатистика, епідеміологія, організація охорони здоров'я, медична просвіта населення, навколишнє середовище, професійне здоров'я [8]. До навчальних програм, акредитованих СЕРН, встановлюються вимоги з практичної підготовки. Проте студенти, які мають значний практичний досвід, можуть звільнитись від цієї складової навчання. Крім стандартних навчальних курсів, кожна Школа охорони громадського здоров'я пропонує авторські вибіркові навчальні дисципліни.

Студенти, які мають дипломи МРН, здобули такі теоретичні знання та практичні навички:

- з менеджменту та управління програмами з охорони громадського здоров'я та медичного обслуговування: організаційне планування; контролінг; організування; лідерство та мотивація; бюджетування; управління ресурсами; менеджмент якості; прийняття управлінських рішень; аналіз етичних проблем;
- розуміння та здійснення заходів з планування, проектування, маркетингу та оцінювання, що необхідні для розробки та реалізації бізнес-планів та грандів;
- основні навички з фінансового аналізу, необхідні для прийняття управлінських рішень;
- практичного досвіду з менеджменту, набутого через управління

спеціальним проектом під керівництвом або разом із керівником.

Головним завданням програми МРН — є навчання клініцистів навичок з управління. Перелік навчальних дисциплін та обсяг програми підготовки відрізняється в різних Медичних школах. Наприклад, Школа охорони громадського здоров'я та медичного обслуговування при Департаменті Менеджменту медичного обслуговування та лідерства Університету Дж. Вашингтона пропонує вивчення таких змістових модулів та навчальних дисциплін [2]:

- менеджерська експертиза, у тому числі здобуття практичних навичок, необхідних для реалізації різних програм з охорони громадського здоров'я та медичного обслуговування: планування, організування, лідерство та мотивація, контролювання, бюджетування, управління якістю, управлінські рішення та етичний аналіз. Рекомендовані навчальні курси: Вступ до менеджменту охорони здоров'я. Фінансування закладів охорони здоров'я. Менеджмент охорони громадського здоров'я. Семінар з Менеджменту охорони здоров'я та лідерства. Методи менеджменту в охороні громадського здоров'я. Економіка та фінанси охорони здоров'я;

- профілактична медицина та політика охорони здоров'я, з формуванням здатності розглядати систему охорони здоров'я всебічно, в динаміці розвитку, з орієнтацією на профілактику та значення для всіх верств населення. Рекомендовані навчальні курси: Менеджмент охорони громадського здоров'я. Маркетинг та планування закладів охорони здоров'я. Навколишнє середовище та

професійне здоров'я. Принципи та практика епідеміології. Соціальні та поведінкові методи в охороні громадського здоров'я;

- наукові підходи до контролювання захворюваності, у тому числі використання епідеміологічних принципів та методів біостатистики, з навичками використання комп'ютерних програм, з наступним аналізом результатів епідеміологічного дослідження для прийняття ефективних управлінських рішень, особливо у сфері планування заходів з охорони здоров'я. Рекомендовані навчальні курси: Менеджмент охорони громадського здоров'я. Практикум з біостатистики для Охорони громадського здоров'я. Принципи та практика епідеміології;

- планування, проектування, маркетинг, оцінювання виконання проектів та поточної діяльності для успішної реалізації бізнес-планів та грантів. Рекомендовані навчальні курси: Маркетинг та планування закладів охорони здоров'я. Менеджмент амбулаторних закладів. Проектний менеджмент. Економіка та фінанси охорони здоров'я. Методи менеджменту в охороні громадського здоров'я;

- організаційний розвиток/місія як інструмент досягнення організаційних цілей, у тому числі соціальних, через соціально обґрунтоване планування, з виключенням правових, політичних та етичних ризиків у процесі адміністрування та вдосконалення організаційної ефективності діяльності. Рекомендовані навчальні курси: Менеджмент охорони громадського здоров'я. Семінар з Менеджменту охорони здоров'я

та лідерства. Соціальні та поведінкові методи в охороні громадського здоров'я. Методи менеджменту в охороні громадського здоров'я. Охорона громадського здоров'я і право;

- фінансовий аналіз, у тому числі теоретичні знання та практичні навички, необхідні для характеристики, коригування та моніторингу економічних і фінансових складових функціональних обов'язків менеджера (наприклад, поняття консолідації фінансових ресурсів, гранду як методу менеджменту в охороні громадського здоров'я). Рекомендовані навчальні курси: Фінансування закладів охорони здоров'я. Економіка та фінанси охорони здоров'я. Методи менеджменту в охороні громадського здоров'я;

- практичні навички, набуті завдяки практикуму під керівництвом наставника, або робота поряд із наставником;

- вивчення окремих спеціалізованих напрямів діяльності за допомогою спецкурсів: Фінанси закладів охорони здоров'я. Наукові дослідження у сфері менеджменту охорони здоров'я.

За даними Департаменту оцінювання праці США, понад 61000 фахівців із санітарної просвіти займаються відповідною професійною діяльністю [9].

Таким чином, аналіз міжнародного досвіду свідчить про доцільність запровадження принципу багатоваріантності підготовки керівних кадрів у сфері охорони здоров'я. Навчальні програми мають розрізнятися за освітньо-кваліфікаційними рівнями, спеціальностями та спеціалізаціями, необхідною базовою освітою.

Література

1. Джонстоун Д. Б. Система образования в США: структура, руководство, финансирование // Университет. управл.: практика и анализ. — 2003. — № 5–6(28). — С. 92–102
2. Academic Program. School of Public Health and Health Services. The George Washington University // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.gwumc.edu/sphhs
3. Allegrante J. P. Toward a Unified System of Accreditation for Professional Preparation in Health Education: Final Report of the National Task Force on Accreditation in Health Education / J. P. Allegrante, Collins O. Airhihenbuwa, M. Elaine Auld, David A. Birch, Kathleen M. Roe, Becky J. Smith // Health Education & Behavior 2004. — Vol. 31 (6): P. 1–16.
4. Brandt A. M. Antagonism and Accommodation: Interpreting the Relationship Between Public Health and Medicine in the United States During the Twentieth Century / A. M. Brandt, M. Gardner // American Journal of Public Health. — 2000. — № 90. — P. 707–715.
5. Breslow L. Encyclopedia of Public Health / Lister Breslow. — New York: Macmillan Reference USA, 2002. — 564 p.
6. Burke R. E. Essentials of Management and Leadership in Public Health / Robert E. Burke, Friedman Leonard H. — Washington: The George Washington University Press, 2010. — 375 p.
7. DeVry University сайт / From: <http://www.devry.edu/degree-programs/college-business-management/health-service-management>
8. Patel Kant, Rushefsky Mark E., McFarlane Deborah R. The Politics of Public Health in the United States, M. E. Sharpe, 2005. — P. 91.
9. Randall R. Cottrell, L. Lysoby, L. Rasar King, Collins O. Airhihenbuwa,

- Kathleen M. Roe, John P. Allegrante*, Current Developments in Accreditation and Certification for Health Promotion and Health Education: A Perspective on Systems of Quality Assurance in the United States // *Health Education & Behavior*. — 2009. — Vol. 36(3). — P. 451–463.
10. *Schools of Public Health and Public Health Programs*. Council on Education for Public Health. 19 November 2009. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.ceph.org/files/public/Master_List.v.11
 11. *Summary of Annual Report Data 2007–2008/ САНМЕ* // Электронный ресурс]. — Режим доступа: [www.cahme.org/2008AnnualProgramReport_public\(2\)](http://www.cahme.org/2008AnnualProgramReport_public(2))